

logije *U sjeni transcendencije* (s N. Juricom, 1987), *Duša duše hrvatske: novija hrvatska marijanska lirika* (s N. Juricom, 1988), *Hrvatska lađa: izbor pjesničkih i proznih tekstova, te dokumenata o stvaranju neovisne suverene države Hrvatske i o Domovinskom ratu 1990.–1992.* (I i II, s V. Pandžićem, 1996), *Kip domovine: antologija hrvatske rodoljubne poezije XIX. i XX. stoljeća* (1996), *Majci, Kraljici mira* (1998), *Mila si nam ti jedina: hrvatsko rodoljubno pjesništvo od Bašćanske ploče do danas* (s J. Bratulićem, S. Damjanovićem i V. Brešićem, 1998), *Hrvatska božićna lirika: od Kranjčevića do danas* (2000), *Povrh starog Griča brda: Zagreb u hrvatskom pjesništvu 19. i 20. stoljeća* (2000), *Hrvatska uskršna lirika od Kranjčevića do danas* (2001) te proznu zbirku *Božićne priče* (2001). Uz ostalo, priredio je knjige *Dante u hrvatskoj likovnoj umjetnosti i književnosti* (s T. Maroevićem, 1982), *Ivan Pavao II. i Hrvati* (s F. Šanjekom, 1995) te sastavio čitanke za više razrede osnovne škole (s V. Pandžićem). Uz knjigu pionirskoga značenja *Futurizam u Hrvatskoj: dossier* (1995), objavio je zbirke kritika i eseja *Jakovljeve ljestve hrvatske lirike* (2003) i *Različiti književni svjetovi* (2006), u kojima ga, uz nastojanje da nadide novovjekovne frakture vjere i života, krasi »akribičnost i istraživačka strpljivost« (S. Begović), zatim zbirku pjesama *Dani kušnje* (2001), »koja pokazuje harmonične proporcije svojih dijelova, i istinske 'kušnje' bogata duhovna života« (S. Begović) te televizijsku igru *Božićne jaslice* (1997). Preveo je s franc. jezika više beletrističkih naslova (G. Bernanos, A. de Musset, R. de Chateaubriand), psihologijskih i religijskih tekstova te naslove povijesne i teološke literature s tal. jezika. Napisao je nekoliko komparativističkih studija (o Danteu, A. Mickiewiczu, T. Ujeviću, I. G. Kovačiću). Zaslužan je za obnovu kritičkoga i književnopov. zanimanja za odnos između književnosti i religije, posebice s obzirom na kršć. duhovnost te njezin utjecaj i udio u hrv. književnosti, osobito u pjesništvu.

DJELA: *Futurizam u Hrvatskoj: dossier*, Pazin 1995; *Dani kušnje*, Zagreb 2001; *Isusovi darovi*, Zagreb 2003; *Jakovljeve ljestve hrvatske lirike*, Zagreb 2003; *Različiti književni svjetovi*, Zagreb 2006; *Na tuđim tragovima*, Zagreb 2009.

LIT: J. S. Rabar, U sjeni transcendencije, Obnovljeni život, 1989, 3–4; S. Begović, Oživljavanje skladnoga svijeta, Vjesnik, 28. IV. 1999; Z. Gavan, Duhovno-religiozni dometi hrvatskoga pjesništva, Republika, 2004, 12; S. Begović, Odnos apsolutnosti i osobnosti u hrvatskoj lirici, u knj. Književni meridijani, Zagreb 2007.

V. Lončarević

PETRAK, Nikica (Nikola), pjesnik, esejist i prevoditelj (Duga Resa, 31. VIII. 1939). Gimnaziju završio u Zagrebu. Diplomirao je 1963. anglistiku i povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Početkom 60-ih god. bio je urednik kult. rubrike *Studentskog lista*. Radio je kao novinar i urednik emisija iz kulture na Televiziji Zagreb (1967–77), urednik u nakladničkoj kući Liber (1978–89), savjetnik u Ministarstvu prosvjete i kulture RH (1991–92) te kao urednik u LZMK-u (1992–2004). Redoviti je član HAZU od 2004.

Pjesme objavljuje od 1959. Autor je homogena i konzistentna pjesničkog opusa, započetog u duhu naraštaja oko časopisa *Razlog*, od kojega se od početka odvajao odnosom prema vremenu kao jedinomu mogućem prostoru egzistencije. Stalni motivi njegove poezije su mjesta simboličkog značenja za lirski subjekt: ljubav, protok vremena (ali i njegovo cikličko vraćanje), tradicija, preci, starenje, pa i specifičnog: motivi lutanja, zaborava, kašnjenja (lirski subjekt sebe često vidi kao nekoga tko kasni, tko pripada starom, odumirućem svijetu) i sporosti, odnosno svjesnog odustajanja od načela brzine i napretka. Podjednako je konstantan i stil, koji je usmjeren na gradnju prepoznatljivog ugođaja i na isticanje lirskog subjekta jasnih značajki (obrazovanost, sklonost filozofskoj refleksiji) pa pjesme u tom smislu često započinju jakim riječima i mislima, neposrednim obraćanjem, invokacijama i apostrofiranjem. Sklon slobodnomu stihu, često teži da se iskazom približi svakidašnjem govoru, odnosno da spoji intelektualistički i antiprofetski

ton, knjiž. aluzije i kolokvijalizme, blago stiliziranu uzvišenost i niski registar. Unutar takve poetike dolazilo je i do stanovitih pomaka, ali bez naglih i oštih rezova. Tako pjesme skupljene u prvim dvjema zbirkama, *Sve ove stvari* (1963) i *Razgovor s duhovima* (1968), obilježava veća sklonost reduciranosti izraza i fragmentaci-

Nikica PETRAK

ji. Treća zbirka, *Suho slovo* (1971), očituje okretanje razvedenijem, bogatijem poetskom slogu, a doživljaj vremena definitivno prenosi na širu razinu, odnosno otvara se tradiciji i povijesti što se razvija u zbirci *Tiha knjiga** (1980), koja se odlikuje i obuhvatnošću prizivanja različitih pejzaža (od mediteranskoga do alpskoga, od prirode do grada), životnih doba (od djetinjstva do starosti), egzistencijalnih stanja (od smirenosti do beznađa), pa i različitih razina postojanja (živoga i neživoga). Pjesme skupljene u zbirkama *Izjava o namjerama* (1989), *Ispadanje iz povijesti** (1996) i *Razmicanje paučine* (1999) klasicističkoj intonaciji prethodne zbirke dodaju nijanse opuštenosti, razigranosti i lakoće, s većim mjestom nepredvidivih obrata, tematiku šire intenzivnijim uvođenjem motiva iz svakidašnjice, u izlaganju češće započinju od situacije, neposrednog doživljaja, razvijajući se prema općenitosti, u njima je razvidna i rastuća sklonost prema ironiji te osobito autoironiji, a književne se asocijacije počinju javljati i na razini forme. Pjesme tih zbirki ponekad su napisane i vezanim, rimovanim stihovima te napose očituju težnju ka razgovornome, ali i meditativnome baladnom tonu kojim Petrak do vrhunca dovodi svoj iznimni osjećaj za govornu melodiju i ritam. U zbirci *Od ljubavi* (2004) probrao je ljubavnu liriku iz prethodnih zbirki, dok se zbirka *Arka* (2004), dalje razvijajući narativizaciju Petrakova pjesničkoga diskursa, odlikuje i novim stupnjem elegičnosti. »Zrele« pjesme najpotpunije iskazuju temelje njegove poetike: svijest o jeziku kao primarnoj zbilji u književnosti te visok stupanj samosvijesti u pjesničkom stvaranju.

Zaokupljenost jezičnom i knjiž. tradicijom opća je ideja Petrakove poezije pa mnogobrojne pjesme nastaju u dijalogu s pjesničkim prethodnicima, angloameričkima poput T. S. Eliota, W. B. Yeatsa, W. H. Audena, ali i s Cz. Miłoszem, J. Brodskim, J. W. Goetheom, Dž. Bunićem, P. Hektorovićem, T. Ujevićem. Tradicija daje smisao oblikovanju i trajnom obnavljanju krhkog identiteta, arhetip kojega je pjesničko stvaranje. Takav doživljaj pjesništva – kao bitne duhovne djelatnosti, prostora osobnog i kolektivnog pribiranja – omogućuje da pojedine pjesme postanu vrhunski primjer svojevrstne poezije razaznavanja i samospoznaje u kojoj se sam pjesnik, napustivši iskustvo, dotiče vizionarske zbilje koja je, međutim, uvijek diskretno ironizirana. Kada pak ostaju primarno pjesme iskustva, onda se mnoge mogu definirati kao primjeri poezije paradoksa koji, razrađujući karakteristična kontrastiranja raz-

ličitih trenutaka pa i razdoblja, pretapanja slojeva, interpolacije slika i simbola, semantičke pomake unutar rečenice, potvrđuju i egzistencijalističku konstantu Petrakove poezije: trajnu i svojevolutnu pjesnikovu poziciju »između«. Zaokupljenost književnom i kult. tradicijom koja se stalno (kritički) promišlja, s implicitnim stavom o umijeću čitanja klasike kao temelju knjiž. prakse, odnosno o tradiciji kao uvjetu i sredstvu osmišljavanja pisanja, dijele i njegovi eruditski eseji (o J. W. Goetheu, Dž. Buniću i J. Donneu, Ujevićevoj poemi *Ridokosi Mesije*, Ujeviću i Ē. Verhaerenu, *Baladama Petrice Kerempuha* i M. Krleži općenito, narodnoj poeziji, P. Hektoroviću, a i o romanu *Pogledaj dom svoj anđele* Th. Wolfea te filmu *Casanova* F. Fellinija), kojima se potvrdio i kao vrstan prozni stilist; dio tih eseja skupljen je u knjizi *Neizgovoreni govor: zapisci nasumce* (2003). Značajan je i njegov prevoditeljski rad s engl. i njem. jezika. Uz poeziju i eseje W. H. Audena, J. Brodskoga, J. Donne, T. S. Eliota, R. Gravesa, G. M. Hopkinsa, E. Pounda, W. B. Yeatsa te D. Thomasa (*Poezija*, 1964; *Portret umjetnika kao mladog psa*, 1988), prevodi i novele (E. A. Poe, *Ukradeno pismo*, 1983), drame (B. Johnson, *Volpone*, 1999; G. Tabori, *Mein Kampf*, 2003; više dramskih tekstova za kazališta, npr. E. Bond, *Uski put prema dubokom sjeveru*; T. Stoppard, *Travestije*; Ch. Hampton, *Opasne veze*) te kulturnopovijesna i politološka djela (L. Strauss, *O tiraniji*, 1980; J. Bronowski, *Porijeklo znanja i imaginacije*, 1981; E. Burke, *Razmišljanja o francuskoj revoluciji*, 1993; H. Arendt, *O nasilju*, 1996; C. Schorske, *Beč krajem stoljeća*, 1997; E. Friedell, *Povijest grčke kulture*, 2001; J. Barzun, *Od osvita do dekadencije*, 2003; H. Broch, *Duh i duh vremena*, 2007).

DJELA: *Sve ove stvari*, Zagreb 1963; *Razgovor s duhovima*, Zagreb 1968; *Suho slovo*, Zagreb 1971; *Tiha knjiga*, Zagreb 1980; *Izjava o namjerama*, Zagreb 1989; *Izabrane pjesme*, Zagreb 1991; *Ispadanje iz povijesti*, Zagreb 1996; *Razmicanje paučine*, Zagreb 1999; *Neizgovoreni govor: zapisci nasumce*, Zagreb 2003; *Arka*, Zagreb 2004; *Od ljubavi*, Zagreb 2004; *Blaženo doba: sabrane i nove pjesme*, Zagreb 2009.

LIT.: Z. Mrkonjić, *Suvremeno hrvatsko pjesništvo*, Zagreb 1971; H. Pejaković, *Stari zanat*, u knj. N. Petrak, *Izabrane pjesme*, Zagreb 1991; B. Maleš, *Dva izbora*, Republika, 1993, 3–4; G. Sušac, *Nepodnošljiva lakoca osjećanja vremena i ispadanja iz povijesti*, Forum, 1996, 7–8; T. Maroević, *Klikl*, Zagreb 1998; P. Pavličić, *Moderna hrvatska lirika*, Zagreb 1999; T. Maroević, *Kao Goethe*, Slobodna Dalmacija, 21. IX. 1999; C. Milanija, *Pjesništvo Nikice Petraka*, Riječi, 2001, 1–2; T. Brlek, *Razmicanje paučine*, Vijenac, 2003, 254; T. Maroević, *Dostojan sugovornik velikih uzora*, Vjesnik, 4. II. 2004; *isti*, *Prodao dušu Amoru*, Slobodna Dalmacija, 29. V. 2004; *isti*, *Noina zbirka*, *ibid.*, 30. VII. 2005; Z. Mrkonjić, *Prijevoji pjesništva*, I, Zagreb 2006; V. Visković, *U sjeni FAK-a*, Zagreb 2006; T. Maroević, *Pogovor*, u knj. N. Petrak, *Blaženo doba*, Zagreb 2009. B. Kragić

PETRANOVIĆ, Božidar (Teodor), srp. povjesničar književnosti i pravni pisac (Šibenik, 18. II. 1809 – Venecija, 12. IX. 1874). U Grazu je studirao filozofiju i bio blizak Lj. Gaju, čije je jezične i pravopisne reforme kasnije podržao. U Padovi je doktorirao pravo (1833). Radio je u sudovima i napisao nekoliko pravnih studija i članaka. Bio je osnivač i prvi predsjednik Matice dalmatinske u Zadru (1862–74). Prevodio je beletristiku s engleskoga (G. G. Byron), franc., tal. i rus. jezika. U Sremskim Karlovcima tiskao je *Istoriju jevrejskog književstva* (1834), a u Novome Sadu *Istoriju književnosti poglaviti na svetu naroda: od najstarijih vremena do sadašnjega veka* (1858), u kojoj je dao pregled književnosti od početaka, preko književnosti Židova, Kineza, Indijaca, Kaldejaca, Egipćana, Grka, Rimljana, do kršćanske crkvene književnosti. Knjiga se oslanja na priručnik tal. opata Antonija Riccardija *Manuale di ogni letteratura* (1831).

LIT.: J. Vlahović, B. Petranović i strane književnosti, Zadarska revija, 1957, 4 i 1958, 1. S. Jurišić

PETRARCA, Francesco, tal. pjesnik (Arezzo, 20. VII. 1304 – Arquà, 19. VII. 1374). Potječe iz firentinske obitelji Petracchi koja se iz Italije preselila u Provansu, u okolicu Avignona. God. 1316.

otišao je na studij prava u Montpellieru, posvećujući se ipak više književnosti, klasicima Ciceronu, Vergiliju, Liviju te crkv. ocima. Nakon očeve smrti prekinuo je studij i vratio se u Avignon. Susret s Laurom, središnjim likom (»gospojom«) njegova *Kanonijera*, o identitetu koje povijest književnosti nema posve sigurne podatke,

Francesco PETRARCA

iako je neki pouzdani izvori povezuju sa stanovitom Laurom de Noves, dogodio se na Veliki petak 6. IV. 1327. Očeva ostavština bila je brzo iscrpljena, te Petrarca pristupa nižim crkv. redovima (poslije je dobio i kanoničku sinekuru), a njegov prijatelj i zaštitnik kardinal Colonna prima ga u službu. Tridesetih god. XIV. st. započinje prva od brojnih svojih putovanja te pjesnički rad u osamljenoj dolini Vaucluse u Provansi. God. 1340. dobiva tadašnja najviša pjesnička priznanja: između Pariza i Rima odabire Rim te 8. IV. 1341. na Kapitolu prima lovorov vijenac i postaje *poeta laureatus*. Za vrijeme velike kuge, 1348, boravio je u Parmi gdje do njega stiže vijest o Laurinoj smrti. U Firenci 1350, u stanci hodočašća za jubilarnu godinu u Rim, upoznaje Boccaccia, s kojim ga je vezalo doživotno prijateljstvo. Od 1353. boravio je u raznim gradovima u Italiji. Na nagovor nadbiskupa Viscontija, u Milanu je ostao osam godina (1353–61), obavljajući tajničke i poslaničke zadaće. Od 1363. naizmjenice je boravio u Veneciji, Padovi, Paviji i Urbinu te ponovno u Milanu. Posljednje godine života od 1368. proveo je u mjestu Arquà kraj Padove, gdje je i pokopan.

Petrarca je pjesnik razmeđa srednjeg vijeka i modernog doba, okrenut ant. literaturi, koju nanovo otkriva i reinterpretira, te tako biva predhumanistom. Njegov je opus pisan latinskim i »pučkim« jezikom, toskanskoga narječja, ali je ipak bio uvjeren u knjiž. prednost latinskoga, a ne »tricâ« (*nugae et nugellae*) na toskanskome. Za Petrarku je znakovit pažljiv i dugotrajan rad na tekstovima, pa i njegova pisma otkrivaju pažljivo građen identitet autora. U jednome (*Rerum familiarum libri*, IX, 12) spominje Dalmaciju: »Zajedničko nam je more, ali nije ni obala, ni duh, ni čud, a konačno ni način života i govora«. Drugo mu je epistolarno djelo *Rerum senilium libri*, s nedovršenim autobiografskim *Posteritati*. Na latinskome je pisao i stihove: veliki vergilijanski spjev snažne pjesničke tvorbe, *Africa*, *Bucolicum carmen*, *Epistole metricae*, *Psalmi penitentiales*. Latinska mu se proza svrstava u povijesno-eruditske spise (*De viribus illustribus*) i moralne traktate (*De vita solitaria*), te polemike (*Invective contra medicum*, *De sui ipsius et multorum ignorantia*). *De secreto conflictu curarum mearum*, poznat kao *Secre-*